

Jań, Li

Badania nad historią nauki i techniki w Chinach

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 4/4, 764-766

1959

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

kałbi w Rosji), bądź pewnych rejonów (P. I. Gnyp — o czarnej metalurgii Ukraińskiego Polesia, A. G. Kozłow — o roli zakładów Jekatierynburga w rozwoju techniki w Rosji). Autorzy opierali się na materiale archiwalnym. Tylko dwa referaty (Gnypa i N. N. Stoskowej o pierwszych wielkich piecach w Rosji) sięgnęły do materiałów, jakie daje autopsja, wykorzystując je zresztą w skromnym rozmiarze. Referaty wygłaszano bez rysunków (wyjątek stanowił referat Rubcowa).

Od tej tematyki odbiegał referat M. Radwana o procesie dymarkowym w początkach naszej ery w Polsce. Referat przedstawił niektóre wynikowe wnioski z badań laboratoryjnych i próbnych wytopów zastosowanych dla ustalenia pewnych niejasnych parametrów (dmuch).

W dyskusji, zwłaszcza A. S. Fiodorow, a potem i inni podnieśli wagę polskiego eksperymentu uznając, że jest to właściwa droga, po której powinna kroczyć nauka historii techniki — właśnie przez odtworzenie dawnych procesów dać można pomocniczy materiał do rozwiązywania aktualnych zagadnień.

W dyskusji potrącono o istotę dokumentacji rzeczowej i konieczność ochrony zabytków. Dało to możliwość M. Radwanowi przedstawienia polskiego punktu widzenia na ten temat.

BADANIA NAD HISTORIĄ NAUKI I TECHNIKI W CHINACH*

Po utworzeniu Chińskiej Republiki Ludowej Partia Komunistyczna i Rząd Ludowy udzieliły wiele uwagi pracom w dziedzinie badań nad historią nauki ojczystej. W 1951 r. na początku kampanii przeciw agresji amerykańskiej i kampanii na rzecz pomocy dla Korei gazeta „Zemninżilbao“ zamieściła serię artykułów na temat osiągnięć naukowych starożytnych Chin. Artykuły te odegrały określoną rolę w umocnieniu patriotyzmu i walce z hołdownictwem cudzoziemszczyźnie.

W r. 1952 Chińska Akademia Nauk zorganizowała naradę historyków nauki celem omówienia zagadnień dotyczących rozwoju badań w tej dziedzinie.

W r. 1954 został powołany Komitet do badań historii przyrodoznawstwa w Chinach, który miał za zadanie planowanie i organizowanie tych prac. Pod kierunkiem Komitetu do spraw planowania badań naukowych przy Radzie Państwa w r. 1956 został opracowany dwunastoletni perspektywiczny plan badań nad historią nauki. Zgodnie z tym planem Chińska Akademia Nauk utworzyła Zakład Historii Przyrodoznawstwa w Chinach. Jednocześnie został powołany przez Akademię Nauk Rolniczych — Zakład badań nad spuścizną Chin w dziedzinie rolnictwa, przez Akademię Nauk do spraw nawadniania i melioracji — Zakład historii sztucznego nawadniania, przez Akademię Architektury — Zakład historii budownictwa. W ostatnich latach osiągnięto pewne re-

* Dzięki uprzejmości prof. Li Jania, kierownika Zakładu Historii Przyrodoznawstwa Chińskiej Akademii Nauk, drukujemy (z pewnymi skrótami) sprawozdanie, jakie przedstawił on na Konferencji Radzieckich Historyków Przyrodoznawstwa i Techniki w Moskwie w maju 1959 r. Sprawozdanie tłumaczyła z tekstu rosyjskiego H. Olszewska.

zultaty. W ciągu dziesięciu lat od chwili utworzenia Chińskiej Republiki Ludowej opublikowano około 1000 artykułów i prac. Wiele z nich posiada olbrzymie znaczenie dla rozwoju gospodarki narodowej. Tak np. opracowane przez Chińską Akademię Nauk w 1956 r. dzieło *Sejsmiczne kroniki Chin* oraz mapy trzęsień ziemi w dziejach Chin odegrały ważną rolę przy wyborze lokalizacji bazy przemysłowej.

Zakład Historii Przyrodoznawstwa w Chinach ma obecnie za zadanie prowadzenie badań w zakresie historii powstania i rozwoju podstawowych gałęzi nauk. Składa się on z sześciu grup, które prowadzą badania nad historią: matematyki, astronomii, geografii, biologii, chemii i techniki. Ze względu jednak na to, że Zakład powstał dopiero niedawno i że stare Chiny nie pozostawiły należycie rozwiniętej bazy dla przygotowania kadr odpowiednich specjalistów, Zakład odczuwa brak pracowników naukowych, a większość z nich stanowi młodzież. Dlatego nie prowadzi się badań w niektórych gałęziach historii przyrodoznawstwa, a niektóre grupy składają się zaledwie z jednej osoby. Pomimo młodego wieku i małej liczebności wszyscy pracownicy naukowemu Zakładowi, podobnie jak i ci, którzy zajmują się innymi dziedzinami nauki, w pracy swej kierują się generalną linią partii w budownictwie socjalistycznym i z całym zapałem i poświęceniem mobilizują swe siły, aby nieustannie iść naprzód zgodnie z zasadą: „pracować wydajniej, lepiej i bardziej ekonomicznie, urzeczywistniając plan dokonania wielkiego skoku — w nauce.“

W r. 1959 zamierzamy napisać sześć książek: *Dzieje matematyki w Chinach*, *Dzieje astronomii w Chinach*, *Dzieje chemii w Chinach*, *Dzieje geografii w Chinach*, *Dzieje zoologii w Chinach* oraz *Dzieje środków komunikacji w Chinach*. Rękopisy czterech pierwszych prac są już w zasadzie gotowe, dwie pozostałe — mają być ukończone do końca roku. W pracach tych dążymy do tego, aby podkreślić więź między nauką i produkcją oraz walkę między materializmem i idealizmem w dziejach rozwoju nauki. Prócz tego, w związku z wysuniętym przez partię hasłem, aby więcej uwagi poświęcać współczesności, w pracach tych zamierzamy przedstawić historię nauki w Chinach od najwcześniejszych czasów do chwili obecnej.

Badania nad historią nauki służą polityce klasy robotniczej i produkcji. Taka linia nakreślona przez KC Komunistycznej Partii Chin jest główną wytyczną w naszej pracy. W lecie 1958 r., gdy partia wysunęła hasło walki z przesądami i wyzwolenia myśli, cały zespół młodych pracowników Zakładu napisał broszurę *Zwalczanie przesądów a rozwój nauki*. (W zbiorze biografii uczonych z różnych epok wykazano, że nauka nie jest nieosiągalna, że jeśli robotnicy i chłopcy pilnie się nią zajmują, wówczas oni również mogą tworzyć i dokonywać wynalazków, co pomaga realizacji rewolucji w dziedzinie techniki).

W zimie ubiegłego roku, kiedy cały naród chiński wytapiał stal, pracownicy Zakładu napisali artykuł *Dzieje produkcji stali w Chinach*, wydrukowany w gazecie „*Żenminżibao*“. Przytoczone w artykule fakty historyczne dowodzą, że naród chiński ma olbrzymie osiągnięcia w tej dziedzinie.

W latach 1958-59 wystąpiliśmy z krytyką ideologii burżuazyjnej w nauce, w szczególności poddaliśmy krytyce poglądy elementów prawicowych, aby opanować marksistowską metodę prowadzenia badań nad historią nauki.

Mao Tse-tung uczy nas nieustannie podnosić poziom pracy naukowej przy pomocy upowszechniania i na tym nowym poziomie — popularyzować wiedzę.

Prócz wymienionych sześciu prac (z których każda liczy po 300 stron) zamierzamy napisać serię popularnych broszur na temat historii nauki (16 broszur po 50 stron). Praca ta ma być ukończona w październiku 1959 r.

Wydajemy również czasopismo półroczne: „Dzieje nauk przyrodniczych“ (drugi numer ukazał się niedawno). W ten sposób poznajemy bogatą historię i ogromną spuściznę naukową naszej ojczyzny.

Pod przewodnictwem Partii i Rządu, wzorując się na doświadczeniach narodu radzieckiego w tej dziedzinie, osiągnęliśmy już w naszej pracy wiele sukcesów. Jednak wykorzystywanie współczesnych metod naukowych oraz marksistowsko-leninowskiego światopoglądu, zbadanie i poznanie przebogatej spuścizny naukowej i wykrycie praw rządzących rozwojem nauki — wszystko to jest u nas jeszcze w stadium początkowym.

Li Jań

HISTORIA NAUKI, TECHNIKI i MEDYCYNY W NRD *

W walce ideologicznej oraz w dążeniu do kształtowania się świadomości socjalistycznej przyznajemy wielką rolę historii nauk przyrodniczych, techniki i medycyny. Historia nauki bowiem, uprawiana z punktu widzenia materializmu historycznego, odkrywa — jak wiadomo — związki zachodzące między zjawiskami o charakterze społecznym i specjalistycznie naukowym oraz ich prawidłowości; z tego względu może ona przyczynić się do kształtowania naukowo uzasadnionego poglądu na zależności, jakie istnieją między odkryciami i teoriami naukowymi a rozwojem sił wytwórczych, bazą i nadbudową. Bez wiedzy o istniejących zjawiskach jako o zjawiskach wywodzących się z faktów historycznych niezdolni będziemy pojąć ich jako czegoś tworzącego się i prawidłowo rozwijającego. W postanowieniach trzeciej Konferencji Szkolnictwa Wyższego, zoorganizowanej przez SED (Socjalistyczna Partia Jedności) w marcu 1958 r., czytamy: „Konferencja Szkolnictwa Wyższego zaleca również, aby na uniwersytetach i wyższych szkołach technicznych powołać katedry historii nauk przyrodniczych. Studia nad historią nauk przyrodniczych prowadzone na podstawach marksistowsko-leninowskich ułatwią naukowcom szybsze zrozumienie znaczenia materializmu dialektycznego i historycznego“.

W naszej republice działają w chwili obecnej dwa, od dawna już istniejące instytuty historii medycyny i przyrodoznawstwa: na Uniwersytecie Humboldta w Berlinie oraz na Uniwersytecie Karola Marksa w Lipsku. Powstały one, jak już ich nazwa wskazuje, przez rozszerzenie instytutów uprzednio poświęconych jedynie historii medycyny. Istnieje ponadto Instytut Historii Techniki i Przyrodoznawstwa w Wyższej Szkole Technicznej w Dreźnie oraz kilka mniejszych niesamodzielnych instytutów albo placówek w Akademii Górniczej we Freibergu, w Wyższej Szkole Komunikacji w Dreźnie i w paru wyższych szkołach pedagogicznych; do tego dochodzi Archiwum Wilhelma Ostwalda

* Dzięki uprzejmości prof. dra Gerharda Hariga z Uniwersytetu w Lipsku drukujemy sprawozdawcze fragmenty jego przemówienia, wygłoszonego na Konferencji Radzieckich Historyków Przyrodoznawstwa i Techniki w Moskwie w maju 1959 r. Tekst tłumaczyła Adela Jarzęcka.